

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, raekoda

Ilmub 10 korda aastas

III aastakäik

Hind 25 senti

Nr. 5

September

1930

Sisu: Ülevaade Läti Linnadeliidu tegevusest 1929. — Ülevaade Pariisi Sotsiaaltöö kongressist. — Linna elektrijaamade puhtakasumaksu asjus. — Linna pandimajal juriidilise isiku õigused. — J. Mülber 25 a. teeninud. — Linna- ja alevivalitsused 1930.—32. a.

Ülevaade Läti Linnadeliidu tegevusest 1929.

1929. a. lõppes Läti Linnadeliidu kolmas tegevusaasta.

Liidu järjekorralisel aastakoosolekul 22. veebruaril 1929. a. valiti liidu juhtivate organite uus koosseis. Hoolimata pahema tiiva kõvenemisest Liidu nõukogu, grupiesinduses ei tekkinud olulisi muudatusi. Aruandeaastal Liidu juhatuse esimeheks oli dipl. ins. J. Jagars, abiesimeheks N. Sudmals. Nõukogu esimeheks oli dr. K. Vanadzins ja abiesimeheks linnanõunik J. Krikmanis.

Nagu endisilgi aastail, Liidu tegevus arenes ka viimasel aastal põhikirjas määratud kolmes suunas: 1) linnade huvide kaitse seadusandluse ja valitsuse keskastis, 2) linnade instrueerimine mitmesugustel kommunaal tegevusaladel ning nende alade otstarbekohane arendamine ja 3) kogukondade ühiste ettevõtete arendamine.

Linnade huvide kaitsmisel liidul on tulnud võidelda eriti palju kasvava tendentsiga — koormata linnu uute kohustustega, ilma et oleks antud vastavalt uusi tulusid. Nii, näit. pandi möödunud aastal politsei kohta maksma uusi määrusi, mille järele omavalitsused on kohustatud andma ruume resp. kortereid mitte ainult välispolitseile, vaid ka kriminaalpolitseile ja ka nende asutiste ametnikele. Liidu nõudmine anda omavalitsustele ka uusi tulusid nende kulude katteks, jäi tagajärjeta.

Samuti suurendati aruandeaasta 1. juulist õpetajate palgatamise omavalitsuste osa seega, et senini riigi poolt makstud

elukalliduse- ja muud lisad arvati põhipalga hulka, mistõttu automaatselt suurenes omavalitsuste poolt maksetav põhipalga osa ($\frac{1}{3}$). Sarnane ettenägemata suur kulude tõus kesk eelarve aastal, sünnitas eriti väiksematele linnadele tunduvaid raskusi. Ka siin Liidu palve, katta linnade büdžettides tekkinud puudujääke riigi toetusega — jäi tagajärjeta.

Rahvahariduse seaduseelnõu arutamisel tehti ettepanek võtta õpetajate palgad täielikult riigi kanda ja jätta see eest omavalitsused sissetulekuta progressiivsest tulumaksust. Liit oli selle ettepaneku vastu, kuna see moodus oleks linnadele rahaliselt kahjulik ja teiseks, mis veel tähtsam, terve haridusala läheks seega omavalitsuse korraldusest ära, sest õpetajad sattuksid loomulikult täielikku riigi-asutistest ärarippuvasse seisukorda.

Edasi vähendati veel linnade tulusid kinnisvaramaksust sellega, et kinnisvarede korrashoiu kulude norme suurendati märksa. Ka siin esines Liit protestiga. Samuti vähendati linnamaksu importeeritavalt ehitusmaterjalilt (telliskivid).

Liiklemise-seaduse eelnõu arutamisel Liidul tuli võidelda linnadelt automaksude äravõtmise kavatsuse vastu.

Need näited karakteriseerivad riigi- ja seadusandluse organite tendentsi, kitsendada linnaomavalitsuse tegevuse- ja arenemisvõimalusi.

Ka riikliste subventsioonide ja laenude jaotamisel on märgata linnade kõrvalejätmist, kuna lõviosa neist läheb enamasti

maaomavalitsustele. Seepärast Linnade Liit esines ettepanekuga võtta omavalitsustele määratavaid toetusi eelarvesse lahus linnadele ja maaomavalitsustele, et nende jaotamisel ei mindaks mööda linnaomavalitsustest.

Kui 1928. a. avaldati mitmed linnaomavalitsustele tähtsad seadused (linnade võlgade kustutamise, sotsiaalse hoolekande, linna ehitustegevuse arendamise jne. kohta), siis aruandeaastal on töötatud välja rida linnade õigusliku ja majandusliku korra arendamise seaduseelnõusid, millede arutamisest Linnadeliit võttis elavalt osa.

Mõned seaduseelnõud Liit töötas iseisvalt välja. Viimastest olgu eriti mainitud seaduseelnõu korteriolude parandamise kohta linnades. Läti linnades ikka veel valitseva korterikriisi peapõhjuseks tuleb lugeda odava ehitusekrediidi puudumist. Liidu arvates olude -parandamist võiksid tuua järgmised abinõud:

1) Riigi hüpoteekpanga laenude protsendimäärade alandamine ja korteriehtuse krediitide suurendamine, 2) linnade korteriehtusfondi asutamine tuludest kogukonna korterimaksust ja teistest summadest üksikute omavalitsuste äranägemise järgi; korterite ehitusfondi loomist peaksid suuremal määral toetama üüri-seaduse alla kuuluvate odavate korterite elanikud, väljaarvatud elanikkudega ülekujutatud korterid, fondi summe omavalitsused tarvitaksid kommunaal-ehitustegevuseks kui ka laenude andmiseks era-ehitajaile; 3) odavate ühenduste arendamine kesklinna ja kaugemate eeslinnade vahel; 4) odavate ehitusviiside propageerimine väikemajade ehitamise edustamise eesmärgiga; 5) ametasutiste paigutamine eriti neile ehitatud uutesse hoonesse; 6) teatavate riigi- ja haridusasutiste ümberpaigutamine pealinnast provintsilinnadesse.

Veel on Liidu poolt koostatud uus seaduseelnõu alkoholi liigtarvitamise vastu. Eelnõu näeb ette omavalitsuste õiguste tunduvat laienemist sel alal. Uus eelnõu sihib eriti noorsoo hoiatamisele alkoholismi viletsusest ja seepärast on nähtud ette omavalitsuste õigus keelata igasugust alkoholi müüki (local option) linna piirides.

Liidu poolt esitati saeimale sotsiaalse hoolekande seaduse muutmise eelnõu, miline peab mõjustama, et seaduses ettenähtud riigi kohustused hoolekande alal riik

võtaks täiel määral üle kahe aasta jooksul. 1928. a. maksma pandud hoolekande seadus näeb nimelt ette kogukondade koorma suurema kergendamise riigi poolt, kuid valitsus viivitab riigi kohustustena ettenähtud ülesannete ülevõtmisega, kuna seaduse järgi see võib sündida ainult jõudumööda. Liidu poolt esitatud seaduse muutmise ettepaneku esemärgiks on lõpetada seaduse teostamise viibimine.

Tähtsaks osutub ka Liidu poolt Hoolekandeministeeriumile esitatud projekt linnateenijate ja -töölise õnnetujuhtumiste vastu kindlustamise ülevõtmise asjus. Et õnnetujuhtumiste riisiko linna ametnikkudel ja töölistel, võrreldes mitmesuguste eraettevõtetega, on kahtlemata vähem, siis praegu maksev üldine õnnetujuhtumiste vastu kinnituse kord pole omavalitsustele soodne. Seepärast Liit soovib, et linnad võiksid korraldada ise oma personaali kinnitamist õnnetuste vastu oma varanduste tulevastu kindlustamise eeskujul, mis omavalitsustele pakub teatavat rahalist paremust.

Riigi asutiste poolt väljatöötatud eelnõudest, milliste arutamisest Liit on võtnud osa, olgu esikohal nimetatud omavalitsus-ametnikkude õiguslist seisu korraldavat seaduseelnõu. Omalt poolt Liit töötas välja ka iseseisva vastand-kava, milles viidud läbi distsiplinaar-kambri põhimõte.

Tulekaitse seaduse eelnõu väljatöötamisel Liidul tuli korduvalt võidelda kogu tulekaitse-korralduse kitsa tsentraliseerimise vastu.

Mitte vähese tähtsusega pole ka Liidu esindajate osavõtt parlamendi-komisjonist linnaomavalitsuse põhiseaduse väljatöötamisel. Selle seaduse lõplikku vastuvõtmist on oodata 1930. a. kevadel.

Erilist tähelepanu Liit pühendas ka 1929. a. ehitustegevuse elustamisele linnades. Nagu juba tähendatud, see kannatab ikka veel odava ehitus-krediidi puudumisest. Riigi ehituslaenu seaduse alusel linna ehitamiseks antavad laenud ei suuda kaugeltki rahuldada järjest kasvavat tarvidust ja era-ehitustegevusel pole seetõttu ikka veel normaalset arenemisvõimalust. Kuid ka hüpoteek-panga poolt kogukondade avalikule ehitustegevusele antavad krediidid ei vasta sugugi omavalitsuste tarvidustele. 1929. a. on hüpoteek-panga poolt omavalitsustele antud 1.289.900 Ls., või 8,85% üldisest väljalae-natud summast. Kuivõrt mitteküllaldased on omavalitsustele antud summad,

näeb järgmisest tabelist, kus toodud 1930. a. linnade hüpoteekaarse krediidi tarvidus ja otstarb.

1) elektri keskjaamad — Ls. 1.521.458,—, 2) koolid — Ls. 1.444.300,—, 3) turuhooned ja -platsid — Ls. 1.097.406,—, 4) korteriehitus — Ls. 1.044.300,—, 5) haigemajad — Ls. 1.016.000,—, 6) veevõrk, kanalisatsioon — Ls. 646.000,—, 7) tapamajad — Ls. 495.000,—, 8) lastekodud — Ls. 433.000,—, 9) supelusasutised — Ls. 358.126,—, 10) valitsusehooned — Ls. 307.000,—, 11) sil-lad — Ls. 151.500,—, 12) veskid — Ls. 100.000,—, 13) kasarmud — Ls. 60.000,—, 14) rahvaköögid — Ls. 30.000,—, 15) tu-letõrje depood — Ls. 5.000,—. Kokku Ls. 8.709.290,—.

Arvestades suurt tarvidust, Liit pö-ras valitsuse ja parlamendi poole paludes hüpoteekpanga varade suurendamist, mis võimaldaks krediteerida omavalitsusi mõ-juvamalt.

Mis puutub linnade hoonestamise teh-nilist külge, siis ehitus-inspektsiooni ei või veel kuidagi pidada rahuldavaks, sest 57. Läti linnast ainult kuues ehitusosakon-nad töötavad kõrgema tehnilise haridusega isikute juhatusel.

Et olla väiksematele linnadele abiks ehistamise tehnilis-esteetilisel korraldami-sel, Liit valmistas rea väikemajade muster-kavasid, milliseid antakse ehitushuvi-liste kasutamiseks linnade kaudu.

Linnade hoonestamise küsimus oli arutusel ka Liidu nõukogus, ja võeti vas-tu järgmised põhialused:

1) Linnade hoonestamine ei arene pal-juis linnades otstarbekohaselt: sageli puu-duvad väljaehitamise kavad; hoonesta-miseks antavaile maa-aladele ei ehitata enne ehistamist uulitsaid ega varustata neid heakorra säädistega, kuna ka hoo-nete ehitamine on puudulik.

2) Hoonestamise korraldamine on väga vastutusrikas omavalitsuste ülesanne ja sellele tuleb pühendada senisest suuremat tähelepanu.

3) Linnavalitsused peavad: a) püüdma kiirustada planeerimiskavade (Ausbau-pläne) väljatöötamist, b) edustama ehi-tuste krediteerimist, samuti kui nende teostamist otstarbekohaste kavade koha-selt ja c) korraldama ehitus-inspektsiooni paremini.

Mis puutub omavalitsuste ja nende ametnikkude instrueerimist, siis on 1929. a. Liidu juure palgatud alaline instruk-

tor, kes instrueerib omavalitsusi kohtadel ja, raamatupidamise eriteadlasena, on neile abiks Liidu poolt väljatöötatud üht-lase ja lihtsustatud arvepidamise sisse-seadmisel.

Linnade raamatupidajate teoreetiliste ja praktiliste teadmiste täiendamiseks korraldati Liidu poolt 1929. a. septembris kahe-nädaline kursus järgmise kavaga:

1) Linnaomavalitsuse õiguslised alu-sed, 2) linna raamatupidamise alused ja korraldus, 3) linna rahandus ja krediit, 4) linna ettevõtete raamatupidamine, 5) linna büdžetiline raamatupidamine, 6) linnade maksud ja lõivud, 7) linnade eelarvete ülevaade, 8) ülevaade linnade ettevõtetest, 9) linna bilanss, 10) prakti-lised tööd linna raamatupidamises. Kur-sustest võtsid osa peamiselt vähemate provintsilinnade raamatupidajad, arvult ligi 30, kelle ülesandeks jääb teostada saa-dud näpunäiteid praktikas ja tõsta ka vähemate linnade raamatupidamine ra-huldavale kõrgusele.

Juba liidu esimestel tegevus-aastatel alatud kommunaal erikirjanduse välja-andmist jätkati ka 1929. a. Anti välja kommunaalametnikkude käsiraamat, mil-lises teoreetiliste artiklite kõrval üksikute kommunaal-tegevusalade kohta leiduvad ka kõik seadused, valitsuse määrused, instruksioonid, senati seletused ja muu linnavalitsuste seadusandlust puudutav materjal. Käsiraamat leidis ametnikkon-nas elavat poolehoidu.

Liit kavatseb asuda ka perioodiliste kommunaal-aastaraamatute väljaandmi-sele, millistes leiaks kavakindlat jatka-mist käsiraamatuga alustatud mitmesu-guste kommunaal-tegevusalade süstemaatiline vaatlus.

Esimene sellane teos ilmuks 1930. a. alul.

Kolmandal tähtsalal Liidu tegevus-alal — kogukondade ühiste ettevõtete edustamisel — on praegu päevakorras linnade keskpanga asutamine või linnade krediidi üldine reguleerimine. Linnade seisukord on selles suhtes väga raske, sest riiklikud laenud ei suuda kuidagi rahul-dada kogukondade krediidi tarvet ja mit-mesuguste ettevõtete finanseerimiseks lin-nad on sunnitud ülemäära raskelt koor-mama omi korralisi eelarveid. Selle küsi-muse selgitamiseks Liit kutsus 1929. a. augustikuus linnade krediitasutiste (hoiu-kassade, pankade jne.) juhatajad nõupi-damisele, kus võeti vastu järgmised otsu-

sed: 1) kõigi linna krediitasutiste tegevust peab koordineerima, 2) linnade hoiukassade võrku tuleb laiendada uute kassade avamisega, 3) hoiusummade juuretõmbamiseks linnade krediitasutistel tuleb pöörata rohkem tähelepanu kokkuhoiu propagandale ja reklaamile, 4) kutsuda ellu linnade keskkrediitasutis linnade keskpangana, — millise tegevust tuleks alata lühiajaliste operatsioonidega, et tarviliku jõu saavutamise järele (tarbekorral ka välislaenu teel), minna pikaajalistele operatsioonidele üle. Ka linnade kongress tunustas linnade keskpanga asutamise soovitavaks ja praegu liit jätkab eeltöid selles suunas.

Linnade koostöö alal peab mainima veel erilise kurordi-sektsiooni asutamist Liidu juures. See kutsuti Liidu poolt ellu kurortide kujundamiseks ja neile välispropaganda korraldamiseks. Sektsiooni juures tegutseb ühe Liidu juhatusliikme juhatusel eriline nõukogu, milles on esitatud kurortide omavalitsused ja heakorraseltsid, riiklised asutised, turistideühingud ja teised huvitatud korraldised. Sektsiooni esimeseks tööks oli kurortide-näituse korraldamine Riias 1930. a. alul. Näitusel oli pandud välja fotosid ja maale Läti kurortide ilusamaist vaadetest, samuti plaane, diagramme jne.

Tihedama läbikäimise loomiseks kodumaa linnaomavalitsuste tegelaste vahel liit korraldas endiste aastate eeskujul ka

1929. a. suvel ekskursiooni Kuramaa linnadesse Jelgava, Tukums, Sabile ja Talsi. Need kodused ekskursioonid leiavad ikka rohkem poolehoidu ja viimasel oli juba 35. osavõtjat.

Liidu nõukogu koosolekuid peeti väljaspool Riia (Cesis, Ludza, Liepaja).

Mis puutub interkommunaalsesse läbikäimisesse välismaadega, siis Liit astus 1929. a. Rahvusvahelisse korteriühingusse (Frankfurt M/ä.) ja sai koha selle juhatuses.

1929. a. märtsis delegeeris liit oma esindaja — liidu esimehe dipl. ins. — J. Jagarsi Hispaaniasse IV Rahvusvahelisele linnade kongressile.

Liidu algatusel leidis juunis 1929. a. aset Soome linnategelaste ekskursioon Lätisse. Soome külalisi võeti vastu Riias, Liepajas, Siguldas ja Riia-rannas. Sõbralikkude suhete kinnitamiseks Soome omavalitsustega võttis liit oma abiesimehe N. Sudmali esindusel osa septembris 1929. a. Tampere ärapeetud Soome linnadepäevast.

Nagu endistelgi aastail, on oldud elavas läbikäimises ühinguga „Verein für Kommunalwirtschaft u. Kommunalpolitik“ Berliinis ja — last not least — naabermaade Eesti ja Leedu linnadeliitudega.

Lõpuks mainitagu veel septembris 1929. a. korraldatud hästiõnestanud Läti omavalitsustegelaste õppereisi Tschehhoslovakiasse ja Viini 25. osavõtjaga.

Ülevaade Pariisi sotsiaaltöö kongressilt 8.—13. juulini 1928. a.

Tallinna linnanõunik Alma Ostra-Oinas.

Pariisi sotsiaaltöökongress oli suuremaid sel alal. Kongress ise koosnes 4 osast: 1) Elamute ja nende korralduse kongress; 2) Rahvusvaheline era- ja avaliku hoolekande kongress; 3) Rahvusvaheline lastekaitse kongress; 4) Rahvusvaheline sotsiaaltöö-konverents.

Samal ajal korraldati rahvusvahelist elamute ja sotsiaaltöö näitust, millest ka Eesti võttis oma väljapanekutega osa.

Tegelikke osavõtjaid oli kongresside büroode andmetel üle 5.000. isiku.

Kongresside sektsioonide töö kujunes seetõttu miitingulaadiliseks, sõna anti ettemääratud nimekirjade järgi, tihti mit-

mesugustele teemidele, mis tegi kawa-kindla töö sektsioonides võimatuks. Osa referaate oli enne kongresside algust saadetud liigetele kätte, samuti päevakord. Need olid hädavajalisteks juhtideks kongressil orienteerimiseks. Kongresside ajal korraldati rida ekskursioone ja kongressiliigetele teatati Pariisi asutuste nimesitik ja aeg, mil võis külastada neid.

Osa kongressi sotsiaaltöö-konverentsi protokolle ilmus käesoleva aasta oktoobri keskpaigas, osa on alles ilmunata.

Kuna võimata on teha lühikestki kokkuvõtet kongresside töö käigust, — ainult sotsiaaltöö-konverentsi protokolle on 2.431

lhk., — pealegi minu osavõtt piirdus lastekaitse ja sotsiaaltöö-kongressidega, siis toon siin meie tööle tähtsamate küsimuste lõpptulemused.

Esijoones tuli määrata sotsiaaltöö mõiste, mille formuleeris oma teesides Dr. P. Joannon (Pariis). Sotsiaaltöö on ärahoidvate ning võitlusabinõude mõistlik ja anduv käsitlemine suure hulga sotsiaalsete pahede vaste.

Sotsiaaltöö alal tegutsevad nii avalikud, kui eraorganisatsioonid. Eriti tuleb kriipsutada alla eraorganisatsioonide tööd uute abinõude ja teotsemisviiside alal sotsiaal- ja hoolekandetöös.*)

Eraorganisatsioonid on avaldanud end seni ja saavad ka edaspidi olema uute meetodide maksmapanijaiks ja tõestajaiks, nende tähtsam ülesanne on näidata tegeliku tööga, et need meetodid saavutavad sotsiaaltöö sihte paremini kui senised. Avalikud organisatsioonid on seotud eelarvete ja järevalvega sedavõrd, et nad saavad tarvitada ainult üldtunnustatud teotsemisviise. Eraorganisatsioonide ülesanne on — olla pionereideks sotsiaaltöös. Teiselt poolt erahoolekanne on paremas olukorras ses suhtes, et ta võib valida, oma hoolealuseid, ta võib piirata omale kitsa tegevusvälja, võtta hooldamisele ainult neid, kellele tema tegevus on tähtis ja seega käsitada oma tööala viimistletud abinõusid, töötades kõik juhud suurima põhjalikkusega läbi. Seevastu avalik hoolekanne on kohustatud korraldama abi kõigile kes pöörduvad tema poole, — mis nõuab samadelt isikutelt väga mitmekesist tööd ja oskust. Avalik abikorraldus seetõttu võib kergesti võtta bürokraatse ilme.

Tähtis on sotsiaaltöö tegijate ringi laiendamine — huvi äratamine sotsiaaltöö vastu laiemates hulkades. On aga pandud tähele, et paljudel on huvi ainult teatava kitsa ala vastu, nagu rinnalaste toitmine, vallasemade kodud, mängumurud, õpilaste arstiabi, vabaõhu asutused, langenuid tütarlaste kodud jne., — seega on otstarbekohane, et erihuviga isikud teostaksid teatavat piiratud ülesannet vastava koonduse teel, et nad teostaksid seda erihuviga ja seega kõige suurema anduvusega. Ses mõttes sotsiaaltöö alal tekkinud organisatsioonide rohkust ei saa pidada pahaks endeks. Eraorganisatsioonid

nidele tuleks soodustada tegutsemist kitsal piiratud alal, ainult avalik hoolekanne on kohustatud arendama kõik alad ühtlaselt välja.

On vajalik tihe koostöö nende mõlemate sotsiaaltöö alade vahel, on nad ju mõlemad — nii avalik kui erahoolekanne — ühe ja sama kollektiivse vastutustunde kaks eriavaldust.

Sotsiaaltöös ammust ajast on maksanud põhimõtte, et parem on sotsiaalset haigust ärahoida, kui arstida seda. Ärahoidvate abinõudena tuleksid asetada esikohale järgmised:

Üldhoolekande alal:

- 1) tööliste töötingimuste parandamine;
- 2) sotsiaalne kinnitus, eriti kinnitus invaliidisuse vastu;
- 3) individualiseeriv hoolekanne.

Laste hoolekande alal:

- 1) rinnalapse toitmine emarinnaga;
- 2) vabaõhu asutused.

Tööliste töötingimuste parandamine.

Sotsiaaltööd tööliste olukorra parandamisel peab Miss Gladys Burltoni (Oxford) arvates „samuti nagu iga teistki tööstuskulu hindama rentabiliteedi seisukohast... Vabrikute hoolekandes ürgpõhjused ei ole mitte moraalset, vaid majanduslikku laadi. Voorust ei peitu selles üldse. Kellegil ei ole põhjust tunda end moraalselt ülevalt sellepärast et ta on võimaldanud oma teenijaile töötada oma parima võimega... Ta on ajanud oma äri ja asja oma seisukohast. C. A. Johnston (Genf) ütleb: „Sotsiaalne hoolekanne aitab kaotada raiskamist tööstuses. Ikka enam hakatakse mõistma, et raiskamine tööstuses ei piirdu üksi materjaalsete kaotusega, otstarbekohatu produktsiooniga, eksitustega töökohtade asetamises ja organisatsioonis, transpordihilinemisega ja puudulike standardideerimisega. Raiskamiseks tööstuses on ka kaotused tööpuuduse, haiguste, tööõnnetuste, töötülide läbi ja halbade tööaja ja palgalolude korralduse tagajärjel. Viimast laadi sotsiaalse raiskamise kogusumma on määratu suur. Praegusel silmapilgul maailmas on mitte vähem kui 10.000.000 töötut. Haigete arvu on raske määrata kindlaks. Ühes aruandes American National-Conservation Commissionile hinnati 1919. aastal Põhja-Ameerika Ühisriikide kohta

*) Dr. W. Polligkeit (Frankfurt a. M.).

ükski 3.000.000 tõsist haigusjuhtumist, millistest 42% oleks võidud ärahoida. Kaotused töötülide läbi samuti on väga suured. Põhja-Ameerika Ühisriikides oli kaotatud 6. aasta jooksul, 1916.—1921. a., umbes 325.000.000 tööpäeva, ja Inglismaal 3. aasta jooksul, 1919.—1921. a., umbes 147.000.000 päeva töötülide tagajärjel. Tööõnnetuste arv on väga kõrge. Põhja-Ameerika kohta arvatakse aastas umbes 20.000 kuni 25.000 surmavat juhus. Prantsusmaal oli 1923. a. ülesantud 777.975 ja Saksamaal 1925. a. 652.837 tööõnnetust. Rääkimata inimeste hädast ja viletsusest, mis peegelduvad neis arvudes, majanduslik kahju seltskonnale on silmnähtavalt määratu suur.“ Professor Giovanni Loriga (Rom) ütleb umbes sama: „kogemused, milliseid saavutasime sõja ajal, tõestavad, et produktsiooni väärtus ja kvantum on tihedalt seotud inimfaktori väärtusemääramisest ja kaalutud kasutamisest, sest inimene on tõeliselt produktsiooni keskpunktiks. Tema on kes valitseb masinat ja käsitab tööriista, tema valib tooresaine, tarvitab ja muudab seda tarvituse kohaselt. Tema vajutab oma intelligentsuse, oma tehniliste võimete ja oma hea maitse pitsati kõigele, mida tööstus esitab tarvitajale... Statistika näitab oma halastamatu arvudega, et tööstustöölise kohta haiguste ja surevuse protsent on palju kõrgem, kui muu osa elanikkude kohta, et tööliste normaal eluiga on palju lühem, surmajuhud on palju sagedamad, isegi noores eas...“

Töötehnika täiendamine ükski ei suuda lahendada kogu hügieenilist probleemi, s. o. suruda tööstustöölise surevust samale protsendiastmele kui seda on muu osa elanikkude surevuse protsent. Professor G. Loriga leiab 3. liiki tööliste tööõnnetuste, kutsehaiguste ja kõrgendatud surevuse põhjusi, mis kõik olenevad halbadest töötingimustest, ja milliseid kõiki võiks ära hoida töötingimuste parandamisega; n. on 1) tehnilised, 2) majanduslikud ja 3) psüühilised.

Laialdasem neist põhjustest on tehniline: „Sõjast saadud kogemused näitasid, et *väsimus* on tuletatud energiatloovate elundite kurnatud seisukorrast ja mürgitusest, mis halvab eeskätt ergu- ja lihastekudesid. *Väsimuse* tagajärjel tekkinud õnnetused on otsekohehes ühenduses tööaja kestvusega ning kõigi tööolusid määravate tingimustega, nagu tööintensiteet

ja monotoonsus, nädala puhkeaeg, öötöö, naiste, laste, raukade ja haigustest paranejate töö, terviselised olud töökohas, kas töö on lühema ajaline, või alaline jne....

Tähtsamaks majanduslikuks põhjuseks kutsehaigustele, õnnetusjuhusetele ja surevusele on viletsad palgaolud, mis ei võimalda rahuldada esmajärgu tähtsusega tarvidust täiel määral.

Madalate palkade tagajärjeks on halvad korterid, vilets ja puudulik toitmine, kehv riietumine, puhtuse ja tarviliku kehalise hoolitsemise puudus, korralliku kasvatuse ning tarviliku üldise kui ka kutsehariduse puudumine lastel...

Teadus ja kogemused tõestavad, et tervishoid ja väärtuslikult ning hulgalt kõrge töösaavutus on võimalikud ainult sel määral, mil töölised asetatakse aineliselt ja vaimliselt täielikku rahuldatud olukorda...“

Kuna töölised kujundavad suure osa rahvast, on arusaadav, et tööolude ja palkade parandamisega on võimalik kaotada palju viletsust ja parandada üldist sotsiaalset olukorda tunduvalt.

Tööliste kinnitus.

Tööliste üldise olukorra parandamise eesmärgi taotlevad ka kinnitusseadused. Kinnitusseaduste*) ülesanne on kindlustada töölisperikondi haiguste, tööpuuduse ja õnnetusjuhusete ning töövõimetuse korral, et nad ei sattuks viletsusse ja võimaldada töölistele paraneda terviseliselt, et nad võiks uuesti tegutseda oma kutsealal. Tööliste palgad on sellased, et jaol juhustest neist jätkub ainult vaevalt kõige hädavajalisemate elutarvete rahuldamiseks, töölisel on aga õigus saavutada oma tööviljast ka kindlustust töövõimetuse päiviks ja oma laste kasvatamiseks. Tööstus, mis ei taha või ei suuda kindlustada seda tööjõudu, mis ta tarvitab, püüab veeretada osa oma kohustustest teiste elanikkude kihtide peale ja suurendada seega oma tulusid teiste elanikkude arvel, sest ühiskond ikkagi on kohustatud pidama ülal ka neid haigeid ja töövõimetuid, kelle parima tööjõu tööstus on tarvitanud ära, kes haigena ja töövõimetutena heidetakse tööstuse rataste vahelt välja.

Kuid peale sellase — preventiivse — hoolekande ülesannete on tarvilik asen-

*) Dr. jur., Dr. med. h. c., Dr. rer. pol. h. c. Horion (Rheinprovinz).

õada üldhoolekandelist tegevust kinnituseadustega veel teistelgi kaalutustel.

Et saada hoolekandelist abi, on tarvis tõestada puudustkannatava seisukorda. See moment sageli ahvatleb isikuid laskma oma seisukorda vale valguses paista, või varjama oma seisukorrast mõndagi. Teiselt poolt see hoiab hoolealust tagasi vastu võtmast mõnd juhuslikku tuluallikat, kui sissetulek sellest on vähem kui saadav toetus, ning kui on arvata, et toetust vähendatakse selle tagajärjel. Kinnitussummade maksmisel ei ole mõõduandev puudustkannatava seisukord, vaid pensionikassa liikmeks olemine. Osaliselt isik ise on tasunud, osaliselt aga ettevõtja poolt on tasutud tema palga arvel need summad, mis tema haiguse ja töövõimetuse päevi peavad kindlustama. Teatavas seisukorras isikul on õigus saada toetust ja keegi ei tohi asuda selgitama tema kodust olukorda, kodust elu-olu. M. Pauvels (Belgia) ütleb: „Töölise lugupidamist endast on võimalik kaitsta täiel määral ainult siis, kui tal on teadmine, et see mis ta saab, on tema töötamise tasu ja et summad, mis antakse talle hädakorral, ei tule ainult ettevõtja heldusest, mis on saajale alati alandav, kui suurmeelsed ei olekski andja motiivid.“

Eriline tähendus sotsiaaltöö alal on aga invaliidsuse kinnitusel. Dr. Horion (Rheinprovintz) tõendab: „kui invaliidsuse kinnitus astus 1891. a. jõusse, keegi ei mõelnud alul sellele, et uuel korraldusel on ülsandeks etendada juhtivat osa rahva tervishoiu alal.“ Kinnitussasutused märkisid peagi aga, et töövõimetuse ärahoidmine oli neile sama tähtis ja peaaegu odavamgi kui pärastine pensioni maksmine, ning algas hoogne tervishoidliste abinõude maksmapanek ja arendamine kinnitatuile, et hoida neid võimalikult kauem töövõimulistena. Sellasele ravitsemisele kinnitatutel mingit õigust ei olnud, kuid see pikendas nende töötamisvõimet ja tõstis üldist rahva tervislist tasapinda tunduvalt. Kinnitussasutused asusid peamiselt võitluse tiisikuse vastu. „Selle haigusjuhude vähendamise eest, mida meie võime õnneks märkida Saksamaa kohta, peame esijoones olema tänulikud Maa-invaliidsuse kinnitussasutuste kavakindlale ja suurejoonelisele teotsemisele. Invaliidsuse kinnitussasutustel oli 1926. a. 58 oma kopsuhaigete sanatooriumi 7858 voodiga. Pealeselle nad saatsid oma haigeid arvu-

rikastesse erasanatooriumidesse. Parandamata haigetele samuti on asutatud rida eriasutusi, et eraldada neid tervetest ja panna seega haiguse levinemisele piiri. Viimastel aastatel ravi on võimaldatud ka neile, kes küll ei ole kinnitatud, kuid kes asuvad kinnitatutega ühes leibkonnas. Kinnitussasutused toetavad oma rahaliste summadega ka üksikuid kogukondi võitluses tiisikuse vastu. Kinnitussasutustel on ravilad igasuguste haiguste alalt ja nad võimaldavad ravi kallides kurortides, kui see aga annab tagajärgi. Erilist tähtsust nad on pööranud ka hammaste ravimisele. Kinnitussasutused on võimaldanud 1926. a. 15.000 kinnitatule kunstigemeid hammastega.“*)

Väikekorterite soetamisalal invaliidsuse kinnitussasutused on algatanud ja loonud ehitusühinguid, andes omalt poolt laenu väikekorterite ehitamiseks. Invaliidsuse kinnitamise sisseseadmise vastu on vaieldud, nagu oleks see tööstusele ülejõukäiv. Kuid kus haiguskinnitus juba olemas, seal ei tee ka invaliidsuse kinnituse korraldamine raskusi. Invaliidsuse kinnitus on igatahes üle poole odavam haiguskinnitusest, kuid alles invaliidsuse kinnitusega saab ka korraldada haiguskinnitust paremini ja alles nende kahe kinnitussasutuse koostöö suudab anda rahva tervishoidliku seisukorra paranemisel tunduvalt tagajärgi.

Saksamaal haiguskinnituse alal oli kulused:

1913. aastal	569,2 milj. Rmk.
1924. „	1.014,7 „ „
1925. „	1.388,5 „ „

invaliidsuse (invaliidsus, haigused, mis kestavad üle 6 kuu, vanus, leskede kinnitus, vaeslapsed):

1913. aastal	242,9 milj. Rmk.
1924. „	395,8 „ „
1925. „	627,3 „ „

Invaliidsuse kinnitus moodustas seega 1913. a. 42,7%; 1924. a. — 39,0% ja 1925. a. — 45,2% haiguskinnitusest.

Haiguskinnitus üksi piirdub paratamatult haigustega, mil mööduv iseloom, ega ole tal kaugeltki huvi asuda rahvataudide ürgpesade hävitamisele, haiguseid tekitavaid ohte kõrvaldama sel määral, nagu invaliidsuse kinnitus on huvitatud sellest.

*) Dr. Horion (Landeshauptmann. Rheinprovintz).

Maal, kus ei ole invaliidsuse kinnitust, puudub tähtsam tegur rahva tervishoiu tõstmise arendamiseks. On tähtis, et kõik asutused, kel on võimalik edustada invaliidsuse kinnituseaduse maksmapanekut, teeksid seda innuga, — sealjuures nad ei edusta mitte üksi nende huvi, kes kuuluvad kinnitusele, vaid kogu rahva tervisolu parandamist.

Individualiseeriv hoolekanne ja sotsiaaltöö.

Teiste sotsiaaltöö alade kõrval hoolekandel on ainult subsidaarne — teisejärgu — tähtsus.*) Temal tuleb segada vahele neil kordadel, kus sotsiaaltöö teistel aladel, nagu tööliste olukorra parandusseadused, kinnituseadused, rahvatervishoiu korraldused j. n. e., ei haara oma mõjupiirkonda üksikuid isikuid või terveid rühmi.

Hoolekanne peab eeskätt olema sihitud perekonna alleshoidmisele ja koondamisele ning kandma individualiseerivat ilmet, see tähendab, abiandja peab arvestama kogu isiku mineviku ja edaspidise arenemise võimalustega, peab andma toetust nii, et see aitaks isikut oma jalgele, õpetaks teda käima ilma hoolekandelist karkudeta ja õpetaks talle ka neid teid ja abinõusid, mis võimaldaksid temale kas või osaliseltki pidada end ise ülal.

Hoolekanne**) ei tohi 1) asendada üksiku jõupingutusi oma olukorra parandamisel; 2) ei tohi asendada perekondlikku vastutustunnet; 3) ei tohi asendada eraalgatust ja suhtumist hoolekandele.

Eeskätt peaks püüdma kõvendada perekondlikke sidemeid nii et nooremad toetaks vanemaid ja väetid lapsi, et töövõimelised aitaks töövõimetuid. Praegune perekond aga on juurteni hädaohus.***) „Plaisance'i linnajaos üle poole elanikkudest moodustavad leibkondi, mis ei koostu enam kui ühest, või kahest isikust; see tähendab, suurem osa on vallalised, lastest lahus elavad vanad lesed või mahajäetud naised, üksikud noored tütarlapsed, perekonnast lahutatud lapsed ja lasteta perekonnad.“ Suurtööstuse arenemine, viies naise ja lapsed ühes perekonnaisaga töökotta, hävitab senise perekonna paratamatult. Tööliste madalad palgaolud soodustavad seda eriti. Perekonna lisatasud

kaotatakse, sest perekonnaga inimene ei leia siis üldse tööd, ühesuguse palgaga vallalisel on aga soodsamad tingimused kui perekonna ülalpidajal. Kodukäsitöö ei paranda seisukorda, kuna see töö tasu on omandanud higinäpajapressimise kuulsuse. Järeldus on, et lapsed antakse juba aegsasti õpilasteks ja nad püüavad vabastada endid perekonnast. Perekonna-probleemi lahendamisel kõige raskem on aga korteri küsimus: perekonnainimesel on raske leida korterit. Iga majaperemees kardab lapsi ja keeldub võtmast majja lastega inimesi. Lapsed on muutunud nagu kainimärgiks, mis tõrjub inimese teiste seast välja ja mis sunnib perekondi leppima kõige viletsamate urgastega. Neil tingimustel mugavast kodust ei või olla juttugi. Ja lugematu on suurlinnades perekondade arv, kel ei ole üldse kodu: üks perekonnaliige elab ühes, teine teises urkas. Tihedaist sidemeist, ühtekuuluvusest ja vastastikkusest toetamisest neis oludes ei saa olla juttugi. Perekonnaliigete vastastikkune vastutustunne kaob kiiresti.

Kuid ühistunde, inimelu ja perekonna väärtuse tunnet tuleb tõsta, tuleb luua olud, mis töötaksid perekonna ühtluse hävitamise vastu. Perekonna organiseerimine häda ja viletsuse vastu nõuab väliste, aineliste olude parandamist, ta ühtlasi nõuab ka tahtejõu elustamist ühiseks võitluseks inimväärilise kooselamise eest. Selle tööga ei saa ametnikud üksi toime, on tarvis soojust ja sõpruse sidet inimeselt inimesele. Paljudes maades selle ülesande teostamiseks on vabatahtlikud jõud kutsutud avalikule tööle appi.

Üksiku perekonna sisemisele omabile seltsib Prantsusmaal perekondade vastastikkune toetus. Suures enamuses need on perekondade omaabi organisatsioonid, töölis perekondade ühingud. Nende oma ülejäägid, mis nad võivad kulutada üldise seisukorra parandamiseks, korterolude lahendamiseks, laste kasvatamiseks j. n. e., on väikesed — nad pöörduvad ühiskonna poole nõudega toetada oma ettevõtteid ja seltskond, riik ning omavalitsused on tulnud neile vastu. Kasvatamise ja hooldamise alal sellaseid vanemate omaabi organisatsioone on ka muil mail. Saksas ja Austrias ning Lätis sellaseid töölis perekondade omaabi organisatsioonid on tuntud nii nimetatud „Lastesõprade Ühingute“ nime all.

Kuid kõvendada perekonna sidet ja hoida perekonda, kui omaabi üksust alles

*) Dr. V. Polligkeit (Frankfurt a. Main).

**) Abbé Belpaire (Brüssel).

***) Abbé Viollet (Paris).

on ikka võimalik ainult siis kui tööliste palgad püsivad elatissalammäära tasapinnal. „Ühes punktis, minu arvates, oleme kõik üksmeelsed, ses kasvavas töekspidamises, et üldisel hoolekandel on suur tähtsus, et kuskil maal maailmas palgad ei tohi langeda nii madalale, et töölistel poleks võimalik muretseda endale ja oma perekonnale korralikku korterit, riietust ja toitmist, samuti kindlustada omale ja perekonna liigetele täielikku kehalikku ja waimlist arenemist.*)

Perekonna-hoolekande edu oleneb suurel määral tööliste palkadest, sellepärast hoolekande tegelased peavad võitlema ja agiteerima inimvääriliste palganormide maksmapaneku eest. On vastavad palgad olemas, tuleb juhatada töölis perekondadele otstarbekohast palkade tarvitamist. Palgad ei tohi kuluda ebaoproportsionaalselt riietusse, ei alkoholi, ei oskamatu majapidamisse. Seks Ameerika hoolekande asutused on koostanud töölis perekonna normaal-büdzeti, kus ained on tarvitamiskõlbulikkuse mõttes keemiliselt analüüsitud ja tehakse hinna suhtes kaalutud tabelis igale perekonnaemale kättesaadavaks. Normaal-büdzetis on näidatud ka see vahekord, millises võib kulutada toitmise, riietumise, korteri ja kultuur-tarvetele.

„Aastatel 1906—1907 oli harilik, et dieediõde jagas oma õpetusi igale perekonnale eraldi. Selle hoolekande tegevuse algul algmõisted ei olnud väljendatud veel küllalt lihtsalt, et arendada tegevust teisel teel. See oli aeglane ja kallis õpetamisviis, ning piirdus perekondadega, kus valetoitmise tagajärjed avaldasid end juba. Vahepeal (1914—1917) „Association for improving the Conditions of the poor“ oli uurinud toiduainete hinna ja toitlusväärtuse vahekorda ning väljatöötanud plaani, mille abil igal vaestehoolekandjal ja igal õel oli võimalik anda igale perekonnale kuhu ta tuli, üldiseid näpunäiteid õige dieedi kohta. Kui need uurimused lõppesid 1917. a., hakkasime üksiku juhatause asemel korraldama nõuandeid toitluse alal üldisel kujul. Tekkis eri-toitlusbüroo, kes organiseeris kogu perekonna toitluskorraldust. Tema peaesmärk oli häda ärastamine. Iga hoolekandja ja õde oli kohustatud toonitama temale kättesaadatud perekonnas ikka jälle tervishoiu ja õige toitmisviisi tähtsust. Nende

uurimuste ja töötulemuseks oli, et läks korda koostada vormulaari üldettepanekutega, näiteks rahahulga kohta, millist perekond peaks kulutama (vastavalt perekonna liigitusele ja suurusele) leiva ja leivakõrvuse eest, et omandada neid toitlusväärtusi, mida näiteks kasvavad lapsed vajavad piima, proteiinide, juurvilja, mineraalolude ja vitamiinide näol, et tarviliselt kasvada ning areneda...

Sellaselt oli võimalik aidata 5000 perekonda, kes allusid meie hoolekandele, ja tuhandeid teisi perekondi lihtsate juhtnööride kaudu, mis saavutasime 1914. kuni 1917. a. uurimuste tagajärjel.

Samalaadilist nõuannet püütakse jagada riiete ja muude tarbeainete ostmisel.

Ka kodutöö oskuse edendamine aitab tihti parandada perekonna suhteid ja kindlustada perekondlist rahu ja üksmeelt. Neid kursuseid korraldatakse Ameerikas nii poeg- kui tütarlastele juba algkoolis ja peatähelpanu pööratakse otstarbekohasele ainete kasutamisele. Ametlikkude andmete järgi Ameerikas korraldatakse sellaseid kursuseid 95% riigikoolides 7-a. vanustele, 85% — 8-aasta vanustele ja 50% — 10-aastastele tütarlastele. Neil kursustel püütakse arendada juba lastes vastutustunnet kogu perekonna hääkäekäigu eest.

Samasuguseid kursuseid korraldatakse ka Saksamaal. Saksamaal on kavatsus panna maksma üldine sunduslik majapidamisoskuse-õppimise aasta kõigile tütarlastele, kes lõpetanud alg-, kesk- või kõrgema kooli. 1920. a. peale sellane korraldus õngi juba pandud maksma Bremeni linna poolt.

Perekonna ühtluse ja vastutustunde kõvendamiseks töölistele vaba aja kindlustamine on suure tähtsusega. Sellepärast tuleks järjekindlalt valvata 8-tunnilise tööpäeva läbiviimise järele. On tõestatud asjaolu, et mida pikem on tööliste tööpäev, seda suurem on joomise, seda halvem on perekonna elu, seda sagedam perekondade mahajätmine perekonnaisa poolt.*)

Ühesõnaga endine hoolekanne oli huvitatud ainult üksikutest perekonnaliigetest, ilma perekonna kui terviku vastu huvi tundmata. Organiseeriti terve võrk asutusi, milliseid tihti juhiti erikeskkohtadest (hoolekande, lastekaitse, tervishoiu

**) Gillet, L. H. — „Development of a Nutrition Programm“.

*) Dr. F. Wunderlich (Berlin).

*) E. A. Winslow (New-York).

j. n. e.) ja mis ei olnud ühtlustatud ühist juhtivast ideest kõvendada perekonna kui terviku vastupidavust ja aidata seega üksikuid perekonna kaudu. Perekondlik-hoolekanne ei tohi nõrgendada vastupidavusvõimet, vaid seda peab kasvatama ja kõvendama; kõlbliste jõudude hävinemisele tuleb töötada kõige jõuga vastu.

Samad põhimõtted maksavad ka üksikute isikute hooldamisel. Ka üksikute hooldamisel tuleb pidada abivajava seisukorra iseäraldusi silmas, andes abi erijuhtumuse ja tarvete kohaselt, nimelt häda iseloomu ja kestuse, isiku omaduste ja kohalikkude olude kohaselt. Abi peab võimalikult püüdma asetada hoolealust seisukorda, et ta osaftki suudaks muretseda oma tarbeid oma tööga. Peab püüdma tõsta hoolealuse keha- kui ka tahtejõudu, sealjuures võimalikult kaitstes isiku enesetunnit ja endast-lugupidamist. Erilise tähtsusega on äratada osalise töövoimega isikutes usku endasse ja tahet saada üle murrangust, mis tingitud töövoime kaotusest ja mis väljendudes meeleheite meeleoludes sageli paiskab inimesi moraalselt harilikust rööpast välja, mistõttu jääb täiesti kasutamata see osa töövoimet, mis isikul veel olemas ja mis võiks aidata teda hankida omale ülalpidamist.

Samuti tuleks isikutele, kes viletsuse sunnil kaotanud juba enesevalitsemise, aidata äratada tahet end kokkuvõtta, end parandada ja katsuda alata elu uuesti.

Sarnane kõigi inimjõudude hoidmine peab mõjuma tervendavalt mitte üksi hoolealustele, vaid kogu rahvale. Sellaselt karastatakse kogu rahva vastupidamisvõime.

Et aga üksikute vastupidavus ei väheneks, peab kollektiivset vastutustunnet küllaldaselt arendatama ses mõttes, et töötajaille kindlustatakse inimväärilised elamisvõimalused.

Kaaluti ka kas ei tuleks hoolealustele enestele võimaldada kaasarääkida abiandmist määramistel ja korraldusel.

Mõned tegelased (näit. Abbé Viollet) asusid seisukohas et see on ainult võimalik eraorganisatsioonides, kuhu hoolealused võiksid koonduda ühiseks tööks. Teised (Dr. Horion) asusid seisukohal et hoolealuste koostöö oleks võimalik ka avalikes asutises hoolealuste esinduste kaudu, mis võimaldaks neile tutvuneda ideede ja põhimõtetega, mis valitsemas hoolekande alal ja mis aitaks arendada vastastikku arusaamist hoolekande tegelaste ja hoolealuste vahel.

Linna elektriijaamade puhtakasumaksu asjus.

Oma ajakirja nr. 4 — 1928 avaldasime Riigikohtu administratiiv-osakonna otsuse 11/22. detsembrist 1927 (toim. nr. 502-II), millises Riigikohus asus seisukohale et linna elektriijaamad, kui nad tahavad olla vabastatud puhtakasumaksust ärimaksusead. § 453 p. 3 (6) põhjal, peavad kaotama oma ärilise iseloomu sellega, et nad tarvitaks kaugelt suurema osa väljatöötatavast elektrienergiast ühiskondliseks heaoluks, nii et nende peaaesandeks võiks lugeda kogukondlikkude sihtide taotlemist. Annab aga omavalitsuse poolt rendileandmata ülalpeetav elektriijaam enam kui poole elektrienergiast linnaelanikkudele ärilisel alusel nende asutiste, korterite jne. valgustamiseks, siis sarnased jaamad kuuluvad puhtakasumaksu alla samuti kuu kõik omavalitsuste kommertsiseloomuga ettevõtted, nagu leivaküpsetamise-ärid, lihapoed jne.

See Riigikohtu otsus tehti Tallinna linna elektriijaama kohta ja et see jaam annab kaugelt suurema osa tema poolt väljatöötatavast elektrienergiast linnaelanikele ärilisel alusel, siis Tallinna linn pidi tasuma ka oma jaama pealt puhtakasumaksu.

Oma järelemärkuses tähendasime juba seekord, et sarnane Riigikohtu seisukoht on väga vaieldav.

Ka Tallinna linnavalitsust ei rahuldanud Riigikohtu seisukoht. Kasutades järgmist, 1928. aasta maksustamist, esineti uue kaebusega, mille kohta järgnes Riigikohtu administratiivosakonna uus otsus 16. maist/3. juunist 1930 (toim. nr. 181-II). See on järgmine.

Otsekoheste maksude peakomiteele antud kaebuses palus Tallinna linnavalitsus Tallinna I jsk. ärimaksu komitee otsuse 26. juulist 1928. a. tühistada ja Tallinna

linna omavalitsust 1928. a. eest määratud puhtakasumaksust vabastada põhjusel, et Tallinna linna elektriakeskjaam, kui seltskondliku heaolu ettevõtte valgustuse alal, ei kuulu üldse Otsekoh. maks. sead. § 453 p. 6 põhjal puhtakasumaksu alla.

Otsekoheste maksude peakomitee 7. nov. 1928. a. leidis, et linna elektriijaam, kui ärilise sihiga tegutsev ettevõtte, kuulub üldisel alusel maksustamisele, otsustas: Maksualune kasu kindlaks määrata Kr. 533.569.78 peale.

Riigikohtule antud kaebuses palub Tallinna linnavalitsus tühistada otsekoheste maksude Peakomitee otsuse 7. nov. 1928. a. ja tunnustada, et Tallinna linna elektriijaam ei kuulu puhtakasumaksu alla ärimaksu seaduse § 453 p. 6 põhjal järgmistel põhjustel:

Kaebaja ei ole kunagi ega kusagil tõendanud, et tema elektriijaam ei ole äriline ettevõtte ja täiesti asjatud on olnud kõik väited, mis käesolevas asjas ette toodud selleks, et näidata, et Tallinna linna elektriijaam on siiski äriline ettevõtte. Mitte seepärast ei vaidlevat kaebaja maksustamise vastu, et elektriijaam ei ole äriline ettevõtte, vaid seepärast, et linna äriline ettevõtte — elektriijaam — on vabastatud puhtakasumaksust ärimaksu sead. § 453 p. 6 (3) põhjal. Kui mõnel ettevõttel puudub äriline iseloom ja kui tema ei vasta ärimaksu sead. § 447 kolmele punktile, siis on tema vaba maksust mitte 453, vaid 447 põhjal. § 453 omas suuremas osas loeb üle just *äri*lisi ettevõtteid, ja nimelt söögi- ja teemaju, kauplusi ja tööstusi, mitmesugustel aladel. Kõik need ettevõtted on ilmtingimata kas kaubanduslikud või tööstuslikud, s. o. äri*l*ised ettevõtted ja ometi on nad § 453 põhjal maksust vabastatud — vabastatud nende üldkasuliku sihtide taotlemise pärast, mis igakord seaduses eriti nimetatud. Seadus (§ 453) näeb ette rea äri*l*isi ettevõtteid, mis maksu alla ei kuulu, ükskõik kas tema omanik riik, omavalitsus või eraisik; nii p. 24 ja 26 (17 ja 19) — põllumajanduse produktide ümbertöötus, p. 27 (20) turbatööstus jne. Sama seadus teeb aga mõnel juhul vahet ka omaniku vahel — mitmesuguste seltside äri*l*ised ettevõtted on maksust vabad — teiste omanikkude mitte. Omavalitsuste pandimajad on maksust vabad — teiste mitte, olgugi, et nii omavalitsuste kui eraisikute pandimajad võrreldes üheteisega täpselt ühesugustel tingimustel ja alusel töötavad. Seesugune on seaduse-

andja tahtmine. Omavalitsuste poolt ülevälpeetavad leivaküpsetamise ärid, liha- poed, piirituse- ja viinapoed jne. käivad maksu alla seepärast, et seadusandja § 453-s ei ole taht avaldanud neid ettevõtteid maksust vabastada, kuid sellest järeldada, et üldse kõik kommertsiseloomu kandvad ettevõtted käivad ärimaksu alla, oleks otsekohene § 453 rikkumine juba seepärast, näiteks, et kommertsiseloomu kandev pandimaja, tapamaja jne. on kahtlemata maksust vabad. Seepärast tuleb kõrvale jätta kõik kaalutlused ja väited selle kohta, kas on Tallinna linna elektriijaam äriline ettevõtte või mitte ja asuda § 453 p. 6 (3) tõlgitsemisele sellest vaatepunktist, kas omavalitsuse äriline ettevõtte — elektriijaam on vabastatud puhtakasumaksust või mitte. Selle küsimuse peale ei olevat kaebaja veel vastust saanud, vaatamata sellele, et see küsimus on juba korduvalt üles seatud. Käesolevas asjas loodab kaebaja saada vastuse ka sellele küsimusele, millega siis asja lõplikult otsustatuks peab. Ainult äri*l*ise iseloomu konstateerimine, nagu ülaltoodust nähtub, seda küsimust ei otsusta. Omaltpoolt peab kaebaja tarvilikuks selle küsimuse kohta veel täiendavalt järgmist seletada: § 453 p. 6 (3) vabastab maksust ainult omavalitsusi. Peab ettevõtet omavalitsus, on tema maksust vaba, peab aga just samasugust ettevõtet eraisik — peab tema maksu maksuma. Vabad on maksust omavalitsuste ettevõtted, mis tegutsevad: a) kogukondliku heaolu, b) kogukondliku tervishoiu, d) rahva toitluse ja e) põllumajanduse ja kodutöönduse aladel. Iga ala juures on seaduseandja ära näidanud rea ettevõtteid, mis tema loeb tegutsevateks nimetatud aladel ja et kõiki ettevõtteid võimatu on loetleda, lõpeb iga punkt "jne"-iga. Sellest tuleb paratamata järeldada, et juba nimetatud ettevõtted loeb seadus tegutsevateks nõutud alal, kuna loendatud ettevõtete nimekirja võivad vastavad võimud täiendada, tunnustades ka muid ettevõtteid tegutsevateks nõutud aladel. Vabastatud maksust muuseas on *kogukondliku heaolu alal* — omavalitsuste poolt rendileandmata ülevälpeetav valgustamise ettevõtte, kuna samasugune ettevõtte, mis üleval peetakse eraisiku või seltsingu poolt käib maksu alla. Tallinna linna elektriijaam on aga kahtlemata säärane, mis maksu alla ei kuulu. Seda seadust piirata selles mõttes, et valgustamine tähendab uulitsate ja kogukondlikkude

majade valgustamist, ei ole millegagi põhjendatud. Samuti on põhjendamata arvamus, et vähemalt pool (miks just pool?) valgustamist peab minema tähendatud otsarbeits. Seesugust asutist ei leidu vist terves ilmas. Seesugune asutis oleks omavalitsuse majanduse lõhkuja ja raiskaja ning ühtlasi kogukonna heaolule vastutõotav asutis. Seesuguse asutise jaoks § 453 p. 6 seadusesse asetada oleks mõtetu. Tulevat vahet teha ainult selles, kas elektriijaam annab peajasjalikult voolu *valgustamiseks või tööstuseks*. Seadus vabastavat vastuvaidlemata valgustamise ettevõtteid, kuid kas vabad on jaamad, mis annavad voolu peajasjalikult tööstuseks — see küsimus on lahtine ja selle küsimuse otsustamine ripub ära sellest, kas kompetentsed võimud ja asutised tunnustavad seesugust jaama tegutsevaks *kogukondliku heaolu* alal seaduses ettenähtud „jne.“ all, või mitte. Kuid selge ja vastuvaidlemata on, et Tallinna linna elektriijaam on rendile andmata omavalitsuse valgustamise ettevõtte ja seega vabastatud puhtakasumaksust Ärim. sead. § 453 p. 6-ga.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kaevatud Otsekoheste maksude Peakomitee otsus tuleb tühistada ja asi sama peakomiteele uueks otsustamiseks tagasi saata järgmistel põhjustel:

Tallinna linna elektriijaama puhtakasumaksu alla kuuluvuse küsimus on küll varem Riigikohtu poolt jaatavas mõttes otsustatud (Riigik. adm. osak. toim. nr. 502-II — 1927. a. j. t.) kuid arvesse võttes käesolevas Tallinna linnavalitsuse kaebuses ettetoodud kaaluvaid väiteid, on Riigikohus järgmistel kaalutlustel otsusele jõudnud, et Otsek. maks. sead. § 453 p. 6 mõiste kohaselt kuulub Tallinna elektriijaam puhtakasumaksu alt vabastamisele.

Ärimaksu seaduse § 453 p. 6(3) põhjal ei käi ärimaksu alla maakonna ja linna omavalitsuste poolt ilma rendile andmata peetavad ettevõtteid: a) kogukondliku heaolu, b) kogukondliku tervishoiu, d) rahva toitluse ja e) põllumajanduse ja kodutööstuse aladel. Iga ala juures on ära näidatud rida ettevõtteid, mis loetakse tegutsevateks tähendatud aladel, kusjuures iga punkt lõpeb „jne“-iga, millest järeldada tuleb, et peale loendatud ettevõtete võivad ka teised ettevõtteid sama aladelt äri-

maksu alt vabastamisele kuuluda. Muuseas kogukondliku heaolu alal on ärimaksu alt vabaks tunnustatud omavalitsuse poolt rendileandmata ülalpeetav valgustamise ettevõtte. Kui käesoleval korral Tallinna linna poolt rendile andmata peetav valgustamise ettevõtte — elektriijaam — tegutseb kogukondliku heaolu alal, s. o. valgustab tänavaid, linna asutusi, kergendab liikumist linna piirides jne., siis vaatamata sellele, kui palju ta muudeks otstarveteks voolu annab, s. o. tööstustele jne. tuleb teda ülalettetoodud seaduse mõtte järele lugeda ikkagi ettevõtteks, mis tegutseb kogukonna heaolu alal ja mis seepärast ei kuulu riigi ärimaksu alla. Kas säärane ettevõtte töötab kasuga või kahjuga, kas ettevõtetel tuleb kogukonna heaolu tarvete rahuldamiseks rohkem või vähem voolu anda kui tööstustele jne., kes tema käest voolu võtavad, neile asjaoludele ei ole seaduseandja mingit tähtsust annud, vaid on ilma kitsendusteta ärimaksu alt vabastanud kogukonna heaolu teenivad valguse alal tegutsevad linna omavalitsuse poolt rendile andmata ettevõtteid.

On seaduseandjal mõne omavalitsuse poolt peetava ettevõtte kohta tahe olnud mingit muudatust või kitsendust teha tema maksu alla kuuluvuse küsimuses, siis on ta seda ka vastavas seaduse määramises otseselt väljendanud, näit. pandimajade kohta (v. R. T. nr. 3 — 1929. a. sead. 211), kuid ülalpooltähendatud Ärim. sead. § 453 p. 6 (3) püsib senini muutmata kujul. Et seda tõsitada, et omavalitsuse valgustamise ettevõtte maksuvaba on ainult siis, kui vähemalt pool voolu läheb kogukondliku heaolu otstarvete rahuldamiseks, siis oleks pidanud see nõue ka vastavas seaduse määramises kindlakujulist väljendust leidma.

Neil põhjustel Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal

otsustas Riigikohus:

Otsekoheste maksude peakomitee otsus 7. novembrist 1928. a., tühistada ja asi sama peakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Selle otsuse põhjal Otsekoheste Maksude Peakomitee arutas asja 3. septembril s. a. uuesti ja otsustas — vabastada Tallinna linna elektriijaam puhtakasumaksust.

Linna pandimajal juriidilise isiku õigused.

Sellasele seisukohale asus Riigikohtu administratiiv-osakond oma otsuses 5. maist/6. juunist 1930 (toim. nr. 99-II) Tallinna linnavalitsuse kaebuse puhul Tulumaksu Peakomitee otsuse peale 22. märtsist 1928 Tallinna linna pandimaja 1927. a. tulumaksu asjus.

Riigikohtule antud kaebuses palus Tallinna linnavalitsus tühistada Tulumaksu Peakomitee otsuse, seletades: Maksuasutised ja eriti Tulumaksu peakomitee oma otsuses 6. okt. 1927. a. all on asunud põhimõttelisele seisukohale, et omavalitsuse ärilised ettevõtted Tulumaksu seaduse (1922. a. täiendus) § 2 põhjal ei kuulu tulumaksu alla. See seisukoht on vastuvaidlemata õige ja on väljendatud Tulumaksu seaduse § 2 ja eriti selle seaduse muutmise seaduse motiivides (vaata Riigikogu protokollid 6. istangjärk 1922. a. leht 314, 336—338, 408, 413). Seepärast on kõik küsimus käesolevas asjas selles, kas linna pandimaja on Tallinna linna äri- line ettevõtte või iseseisev juriidiline isik. Maksuasutised pooldavad viimast seisukohta ja seepärast määrasid pandimaja tulumaksu alla. Tallinna linnaomavalitsus selle vastu ei pea seda seisukohta õigeks, loeb pandimaja linna majanduse haruks (nagu apteek, elektri- jaam jne.) ja seepärast tulumaksu alla mittekuuluvaks. Linna pandimajad asutatakse ja töötavad 12. dets. 1886. a. keisri poolt kinnitatud ministrite komitee otsuse põhjal (vaata Mysz, Linna seadus 1915. a. väljaanne lehek. 850). Sellest seadusest ja Tallinna linna pandimaja põhikirjas (eriti § 1, 1, 33) selgub, et maksustatud pandimaja ei ole mitte iseseisev juriidiline isik, vaid linnaomavalitsuse ettevõtte, mis töötab mitte oma, vaid Tallinna linna riisikol. Rahaministri kinnitus ei anna pandimajale iseseisva juriidilise isiku õigusi, vaid määrab ära avalikkudes huvides need normid, millele järele pandimaja peab töötama, kuna peremeheks ja vastutajaks on linnaomavalitsus aga mitte pandimaja, kui niisugune. Tallinna linna suuremad ettevõtted töötavad kõik linnavolikogu poolt vastuvõetud põhikirjade (instruktsioonide) alusel, kusjuures neile peremehe (volikogu) poolt eraldatakse teatavad varan-

dused oma eesmärkide kättesaamiseks, kuna peremeheks ja vastutavaks jääb ikkagi linnaomavalitsus aga mitte ettevõtte kui niisugused.

Niisama on juriidiliselt asi pandimajaga ja tema põhikirjaga, ainult selle vahega, et siin seaduse nõude kohaselt avalikkudes huvides pandimaja põhikiri (instruktsioon) Rahaministri kinnitust tarvitab.

Nagu näha krediit seaduse X jao § 79 ja 80 võivad pandimaju eriliste põhikirjade järele asutada ka üksikud eraisikud. Seesuguseid üksikute eraisikute pandimaju on meie linnades endistel aegadel mitu olnud ja on ka praegu olemas. Nad töötavad eriliste põhikirjade järele, mis avalikkudes huvides rahaministri poolt kinnitatud, kuid säärane põhikiri ei loo pandimajast erilist juriidilist isikut, vaid ta jääb selle eraisiku ettevõtteks, kellele ta asutamine lubati. Käesolevas asjas on ainult see vahe, et pandimaja peremeheks ei ole eraisik, vaid on Tallinna linn.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leidis Riigikohus: Tallinna linnaomavalitsuse kaebus ei vääri rahuldamist. Tulumaksu peakomitee põhistusest selgub, et Tallinna linna pandimaja on tulumaksu alla käivaks tunnistatud põhjusel, et ta põhikirja alusel töötab ja et ta äri- line ettevõtte on. Mõlemad põhistused on õiged. Krediit seadusest (§ 3 p. 1) nähtub, et linnapan- gad ja linna pandimajad on avalikud krediitasutised (обществ. кредитныя установления). Kui niisugused omavad juriidilise isiku õigused (BES §§ 635 ja 713). Asjaolu, et Tallinna linna pandimaja põhikiri on kinnitatud ainult Rahaministri poolt aga mitte registreeritud, ei või ta- kitsuseks olla temale tähendatud omaduse äraütlemiseks, sest ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse (R. T. nr. 37 — 1926. a. sead. 73) § 1 järele peavad end registreerima ühinged, seltsid ja nende liidud, et juriidilise isiku õigusi omandada mitte aga asutised, keda seadus juba juriidiliseks isikuks tunnistab.

Neil põhjustel Riigikohus jättis Tallinna linnavalitsuse kaebuse tagajärjeta.

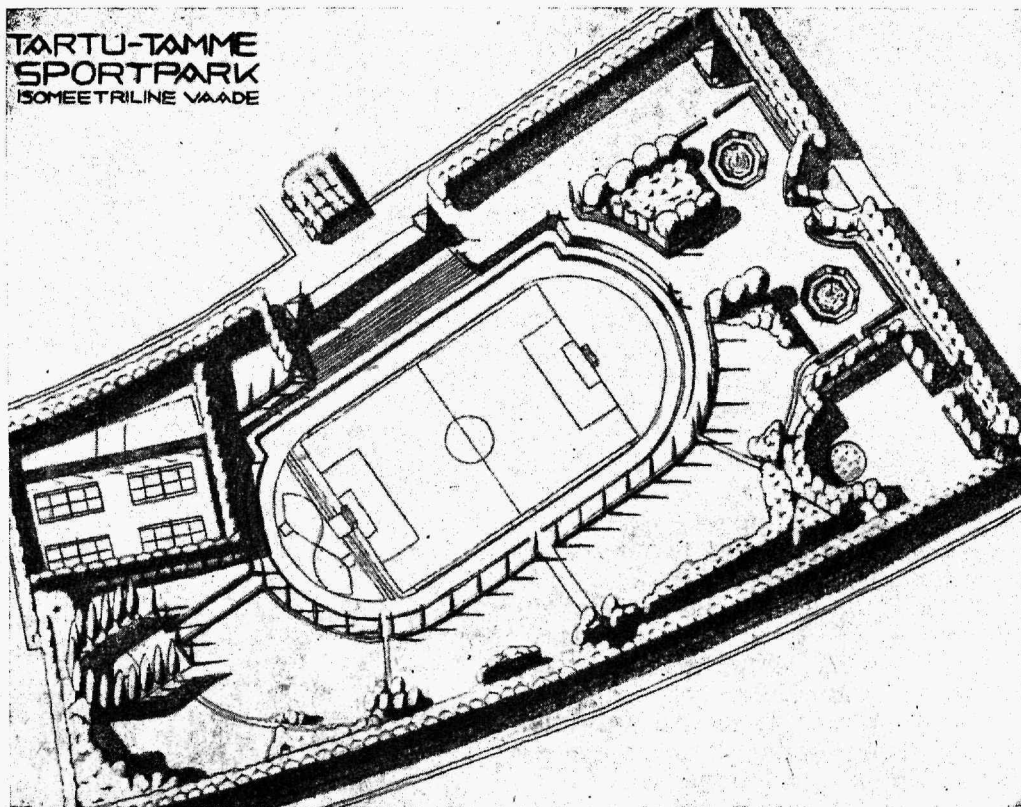

Tartu Tamme-linn.

Heakorra küsimusi uutes linnaosades.

Tartu loomulik arenemine nõuab omale järjest avaramaid võimalusi. Kuni iseseisvuse alg-päevadeni linnal puudusid aremise võimalused peaaegu täielikult. Linna ümbritsevad paremad maad kuulusid mõisadele, nagu Tamme-, Piiskopi-, Ropka-, Tähtvere- jne. ja sealt maasaamine ehitusplatsideks oli mitmeti takistatud, kui mitte päris võimatu.

nuni. Kuid kõik see ei suutnud kustutada järjest kasvavat maanälga, sest linnaga liidetud ülalnimetatud osad olid enamikus juba ehistatud. Lõppeks 1923. a., juba Eesti linnavalitsuse päevil avanes võimalus saada linnale maid juure ja liita linna külge kokku 1.287 ha. Sellest arvust Tamme-mõisa maid 144,32 ha, Piiskopi — 119,83 ha, Ropka — 260,0 ha, mis aitas täielikult kustutada maanälga ja praegu-

Tolleaegse saksa linnavalitsuse passiivsuse või õigemini hoolimatuse tõttu inimesed olid sunnitud püstitama maju päris soisele maapinnale Emajõe kaldail, nagu kolmandas linnaosas Anneraioon jne.

Suurvee piirkond on Tartus võrdlemisi laialdane ja haarab oma alla kaunike hulk elamuid. Ka tervishoidline külg jätab väga palju soovida, puudub puhas vesi jne. Neist muredest vabaneda ei ole kerge. 1900. a. Tartu lina pindala oli 608 tiinu; 1901. a. liideti linna külge tapamaja-raioon; 1916. a. — Karlova ja Veeriku, seega tõusis linna maade hulk 789,16. ti-

sel korral Tartu linna arenemine on maaalaliselt kindlustatud. Nende maade planeerimisel saadi 500 ehituskrunti, neist Tamme linnaosas 423. Viimasesse linnaosas ongi tekkinud omaette aedlinn, mida nimetatakse lühidalt Tamme-linnaks.

1923. a. kuni tänini Tamme-linna on püstitatud üle saja elamu, mis on tunduvalt aidanud lahendada korterikitsikust. Maju on ehitatud oma kapitaliga kui ka riiklise ja kogukondlise ehituslaenu abil. Majade ehitamisel on küll olnud võrdlemisi palju kõrvalekaldumisi — nii määruste nõuetest kui ka otstarbekohasusest,

peale kindlate elamute on võib olla rohkesti ajutisi onnikesi üleslöödud, kuid see kõik on möödaminev nähe, mis kaob, tulevikus kahtlemata, kui ehitusjärelvalvele pannakse enam rõhku, mis nõuab küll kulu, kuid puhtmajandusliselt võttes siiski on tasuv. Ehitustegevus käib aasta ümber, kord vähemal, kord suuremal määral; igal elamul on omaette aiamaa, mis võimaldab puu- ja juurevilja kasvatamist sel määral, et seda jätkub isegi turgu viimiseks.

Suuremaks mureks uutes linnaosades kahtlemata on heakorra küsimused, tänavad, valgustus, vesi, kanalisatsioon jne., mis õige valusalt puudutavad ka Tammelinna, eriti kevadel ja sügisel, mil suure pori tõttu liikumise võimalused on õige raskendatud. Kanalisatsioon puudub enamikus täielikult, valgustus on algelises seisukorras. Seni on sillutatud ainult osa Elva ja Väikekaare tänavajst, ja kui korraldustööd arenevad samas tempos, siis näib olevat päris selge, et kuni kõikide tänavate sillutamiseni kulub veel aastaküm-

neid. On päris selge et siin tuleb otsida teisi teid ja võimalusi, mis aitaks kiirendada heakorra küsimuste lahendamist vähemalt ühe aastakümne jooksul.

Edasi, ka linnakassal oma väheste ressursidega puuduvad absoluutselt võimalused suurendada väljaminekuid selles osas, kuna isegi vanalinna tänavad ootavad aastate viisi korda. Järjelikult jääb siin järele ainult üks ja vististi ainuke tee, — lahendada kogu heakorra küsimusi uutes linnaosades koos maa müügihindade kindlaksmääramisega.

Olgu tähendatud, et Tamme, Piiskopi ja Ropka uute linnaosade uulitsate ja kõnniteede tegemine läheb eelarvestuste järgi maksma 80 miljonit senti ja kanalisatsioon ühes magistraalidega 45 milj. snt. milliste summade kokkusaamine pole kerge ega ühe aastaga lahendatav.

Tamme-linna iluks ja uhkuseks tuleb pidada praegu ehituselolevat staadioni ja sportparki, mis aitab tõsta selle linnaosa väärtust mitmeti.

K. Pakk.

Linnadeliidu sekretär Joh. Mülber 25 a. teeninud.

1. augustil s. a. Linnadeliidu sekretär *Johannes Mülber* võis vaadata tagasi 25-aastasele teenistusele, millisest suurem osa, ligi 19 aastat teenitud Eesti omavalitsusi.

Vast lõpetanud Tallinna 4-kl. linnakooli, Joh. Mülber astus 1. augustil 1905 16-a. noormehena Eesti-maa kubernerite kantsseleisse teenistusse kantsseleiametnikuna. Pärast prooviaega ta kinnitati ametisse 4. detsembril 1905. Teeninud seal registraatori ametis 6½ aastat, ta loobus riigiteenistusest 25. veebruaril 1912, astudes juba järgmisel päeval Tallinna linnaomavalitsuse teenistusse. Ta teenis seal alul ajutise ametnikuna linna planeerimise komisjonis, pärast sama komisjoni asjaajaja abina ja 14. oktoobrist 1914. a. linnavalitsuse kant-

sele ametnikuna. Märtsis 1917 Mülber määrati linna rahanduse-, kaubandus-tööstuse- (turu)-, miilitsa-, tuletõrje- ja muinsuskaitse-komisjonide asjaajajaks, millisest ametist ta vallandati aasta pärast okupatsiooniaegse linnavalitsuse poolt kui „üleliigne ametnik“. Pärast „vaba härrana“ veedetud okupatsiooni aega Mülber astus sakslaste lahkudes uuesti endisesse ametisse linnavalitsuses, kust detsembris 1918 määrati linna koolivalitsuse sekretäriks. 1. veebruaril 1920. a. ta lahkus sellest ametist ja Tallinna linnaomavalitsuse teenistusest, astudes ülemaalse linnade ja alevite esindajate kongressi täitva komitee asjaajaja kohale. Selle komitee poolt kongressi otsuse kohaselt ellukutsutud Eesti Linnadeliidu ajutise juhatuse otsusega 19. septembrist 1920 Mülber määrati Linnadeliidu sekretäriks, millises ametis ta on püsinud kogu Liidu kestvuse aja — kümme aastat.

Linna- ja alevivalitsused ja volikogude juhatused 1930.—32. a.

LINNAD:

Tallinn: Volikogu juhataja *Aug. Rei*, abijuhatajad *Friedrich Uibopuu*, *Joh. Mürk*. Linna-pea ins. *Anton Uesson*, linna-pea abi *Karl Virma*;

linnanõunikud: proua *Alma Ostra-Oinas*, *Leo Vülcken*, *Joh. Kana*, *Rudolf Moorman* ja *Julius Anton*. Sekretär *Jüri Traurig*.

Tartu: Volikogu juhataja —; asetäitjad:

Peeter Treiberg ja *Villem Tubin*. Linnapea *Karl Luik*, linnapea abi *August Mõru*; linnanõunikud: *Johan Sütt*, *Jaan Treumann*, proua *Minni Kurs-Olesk*. Sekretär *August Mägi*.

Narva: Volikogu juhataja *Jaan Lust*. Linnapea *Jaan Luts*, linnapea abi *Aadam Bachman*; linnanõunikud: *Aleksander Ossipov*, *Juhan Metsatalu*. Sekretär *Fr. Verberg*.

Pärnu: Volikogu juhataja *Julius Kurg*. Linnapea *Oskar Kask*, linnapea abi ins. *Martin Mard*; linnanõunikud: *Jaan Küstner*, advok. *Roman Matiisen*. Sekretär *Kristjan Rumvold*.

Viljandi: Volikogu juhataja adv. *Gustav Scen*. Linnapea *August Maramaa*, linnapea asemik *Eduard August*, linnanõunikud: *Aleksander Asberg*, *Villem Kullamaa*, *Rudolf Schmidt*. Sekretäri k. t. im. *R. Schmidt*.

Valga: Volikogu juhataja *Johannes Martinson*. Linnapea *Jaan Soo*, linnapea abi *Artur Kokkult*. Linnanõunik *Jaan Kala*. Sekretär *Ado Printsman*.

Rakvere: Volikogu juhataja *Johannes Jaanis*. Linnapea *Heinrich Avikson*. Linnanõunikud: *Jakob Konso*, *Karl Kängsepp*. Sekretär *Johannes Kadaja*.

Võru: Volikogu juhataja *Johan Koemets*. Linnapea *Frits Svit*, linnapea asetäitja *Ludvig Hääl*. Linnanõunikud: *Felix Kõva*, *Jaan Kokk*. Sekretär *Peeter Reiman*.

Haapsalu: Volikogu juhataja *Jaan Nurk*. Linnapea *Dr. Hans Alver*; linnapea aset. *Eduard Simson*. Linnanõunik *Julius Rull*. Sekretär *Mihkel Tohver*.

Kuresaare: Volikogu juhataja *Mihkel Neps*. Linnapea mag. *Aleksander Allik*. Linnanõunikud: *Reinhold Buxhoevden*, *Aleksander Ingalt*, *Albert Vessik*. Sekretär *Jaan Haab*.

Paide: Volikogu juhataja *Märt Ulk*. Linnapea *Gerhard Perli*. Linnanõunikud: *Eduard Tael*, *Felix Trossi*, *Karl Oebius*. Sekretär *Jaan Ülem*.

Tapa: Volikogu juhataja *Johan Kask*. Linnapea *Tõnis Rähn*, linnapea abi *Bernhard Rooba*. Linnanõunik *Hendrik Ellison*. Sekretär *Johan Adamson*.

Türi: Volikogu juhataja *Mihkel Rõuk*. Linnapea *Johannes Lagge*. Linnanõunikud: *Dr. Jaan Võhrman*, *August Tepp*. Sekretär *Martin Kilkson*.

Põltsamaa: Volikogu juhataja *Jaan Peterson*. Linnapea *Georg Gold*, linnapea abi *Oskar Valdmann* (van. linnanõunik). Linnanõunik *Hans Rebane*. Sekretär *Reinhold Vassil*.

Tõrva: Volikogu juhataja *Voldemar Grimm*. Linnapea *Madis Reisenbuk*, linnapea abi *Julius Berenstrauch*. Linnanõunikud: *Tõnis Muru*, *Arkady Käärik*. Sekretär *Artur Freibald*.

Petseri: Volikogu juhataja *Jaan Kelder*, volikogu juhataja aset. *August Usai*. Linnapea *August Ruusman*. Linnanõunikud: *Ernst Puusepp*, *Nikolai Kulikov*. Sekretär *Herman Pöder*.

Paldiski: Volikogu juhataja *Aleksander Treugut*. Linnapea *Johannes Odres*. Linnanõunikud: *Jakob Sepp*, *Madis Veber*. Sekretär *Artur Springberg*.

Nõmme: Volikogu juhataja *Karl Reinmann*. Linnapea *Johannes Lindemann*, linnapea abi *Ludvig Mühlbach*. Linnanõunikud: *Eduard Kink*, *Dr. Hjalmar Mäe*, *Dr. Erhard Thomson*. Sekretär *Aleksander Malkus*.

ALEVID:

Kunda: Volikogu juhataja *Hans Vilibald*. Alevivanem *Aleksander Einmann*. Alevival. liikmed: *Aleksander Timm*, *Artur Lootus*, *Johannes Valter*. Sekretär *Georg Puust*.

Mõisaküla: Volikogu juhataja *Heinrich Tats*. Alevivanem *Martin Kass*. Alevival. liikmed: *Jaan Paalits*, *Peeter Alp*, *Eugen Lüdemann*. Sekretär *Evald Juurik*.

Sindi: Volikogu juhataja *Aleksander Olo*. Alevivanem *Aleksander Kuller*. Alevival. liikmed: *Vladimir Päile*, *Theodor Vakerman*. Sekretär *Evald Saar*.

Kärdla: Volikogu juhataja *Johannes Ichla*. Alevivanem *Evald Takking*. Alevival. liikmed: *Johan Pähel*, *Vilhelm Holberg*. Sekretär *Gothard Güther*.

Jõhvi: Volikogu juhataja *Hans Lill*. Alevivanem *Rudolf Lepik*. Alevival. liige *Aleksander Davilevsky* (teine alevival. liige veel valimata). Sekretär *Voldemar Härma*.

Mustvee: Volikogu juhataja *Ivan Gvosdkov*. Alevivanem *Georgi Vintšikov*, alevivanema abi *Vassili Aak*. Alevival. liige *Aleksander Stogov*. Sekretär *Jaan Pommer*.

Elva: Volikogu juhataja *Christjan Leesik*. Alevivanem *Nikolai Lell*. Alevival. liikmed: *August Raudsepp*, *Jaan Tamman*. Sekretär *Oskar Laas*.

Suure-Jaani: Volikogu juhataja *Edgar-Johannes Ottas*. Alevivanem *Jaan Tiks*. Alevival. liikmed: *August Nurk*, *Georg Põdra*. Sekretär *Jaan Jaaska*.

Jõgeva: Volikogu juhataja *Paul Jürmann*. Alevivanem *August Meos*. Alevival. liikmed: *August Vindi*, *Kristjan Jukk*. Sekretär *Osvald Paju*.

Kilingi-Nõmme: Volikogu juhataja *Jaan Parts*. Alevivanem *Albert Oissaar*. Alevival. liikmed: *Heinrich Paltman*, *Karl Eskusson*, *Voldemar Rosenberg*. Sekretär *Jaan Toodu*.

Antsla: Volikogu juhataja *Artur Vainola*. Alevivanem *Osvald Tasso*. Alevival. liikmed: *Karl Hommik*, *Samuel Saar*. Sekretär *Paul Eerik*.

Mustla: Volikogu juhataja *Andres Lamson*. Alevivanem *August Ruus*. Alevival. liikmed: *Karl Lamson*, *Eduard Feldman*. Sekretär *August Ots*.

Otepää: Volikogu juhataja *Paul Vulff*. Alevivanem *Valter Jentson*. Alevival. liikmed: *Johan Kõiv*, *Karl Möttus*. Sekretär *Johannes Tintson*.

Võõpsu: Volikogu juhataja *Paul Lepman*, vol. juhat. asemik *Voldemar Kund*. Alevivanem *Eugen Saldum*. Alevival. liikmed: *Friedrich Narusk*, *Paul Kiisheid*. Sekretär *August Kõiv*.

Kallaste: Volikogu juhataja *Ivan Kartšnikov*. Alevivanem *Demid Gluhovetski*. Alevival. liikmed: *Warfolomei Dolgov*, *Josif Sahaarov*. Sekretär *Jüri Kulli*.

Keila: Volikogu juhataja *Bernhard Regastik*. Alevivanem *Joh. Berg-Grünfeld*. Alevival. liikmed: *Karl Vasko*, *Jakob Rank*. Sekretär *Margarete Keller*.

Narva-Jõesuu: Volikogu juhataja *Voldemar Neimann*. Alevivanem *Martin Leiburg*. Alevival. liikmed: *Johannes Jostmann*, *Aleksander Amberg*. Sekretär *Villem Mäeberg*.